OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
ELEANOR SHARPSTON
przedstawiona w dniu 4 maja 2006 r. [1]

1. Artykuł 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym [2] (zwanej dalej „dyrektywą o prawie autorskim" lub „dyrektywą") nakłada na państwa członkowskie obowiązek przyznania autorom wyłącznego prawa do zezwalania na wszelkie formy publicznego rozpowszechniania utworów lub zabraniania tego.

2. Artykuł 4 ust. 2 stanowi, iż prawo to na obszarze Wspólnoty ulega wyczerpaniu tylko w przypadku pierwszej sprzedaży danego przedmiotu na obszarze Wspólnoty przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem.

3. W efekcie wyczerpania prawa podmiot praw autorskich nie może dalej z niego korzystać w celu sprzeciwienia się dalszemu rozpowszechnianiu.

4. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Østre Landsret (duński okręgowy sąd wschodni) dotyczy pytania o to, czy art. 4 ust. 2 stoi na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie zachowało w swoim ustawodawstwie zasadę międzynarodowego wyczerpania praw (a mianowicie zasadę, zgodnie z którą prawo ulega wyczerpaniu bez względu na to, gdzie została dokonana pierwsza sprzedaż), a jeżeli tak — to czy przepis ten jest ważny.

Dyrektywa o prawie autorskim

5. Dyrektywa o prawie autorskim wydana została na podstawie art. 47 ust. 2, art. 55 i art. 95 WE.

6. Artykuł 47 ust. 2 upoważnia Radę do wydawania dyrektyw zmierzających do koordynacji przepisów krajowych dotyczących podejmowania i wykonywania działalności prowadzonej na własny rachunek. Artykuł 55 dotyczy stosowania przepisów art. 45–48 do świadczenia usług. Artykuł 95 upoważnia Radę do przyjęcia środków dotyczących

1 — Język oryginału: angielski.
2 — Dz.U. 2001, L 167, str. 10.

zbliżenia przepisów krajowych, które mają na celu ustanowienie i funkcjonowanie rynku wewnętrznego.

7. Preambuła dyrektywy zawiera następujące motywy:

„1. Traktat przewiduje ustanowienie rynku wewnętrznego i instytucji systemu zapewniającego niezakłóconą konkurencję na rynku wewnętrznym. Do realizacji tych celów przyczynia się harmonizacja ustawodawstw państw członkowskich w zakresie praw autorskich i pokrewnych.

[...]

3. Planowana harmonizacja przyczyni się do wprowadzenia w życie czterech wolności rynku wewnętrznego i dotyczy zgodności z podstawowymi zasadami prawa, a w szczególności prawa własności, włączając własność intelektualną oraz wolność słowa i interes publiczny.

4. Zharmonizowane ramy prawne w zakresie praw autorskich i pokrewnych, poprawiając pewność prawną, a zarazem zapewniając wysoki poziom ochrony własności intelektualnej, sprzyjają poważnym inwestycjom w twórcze i nowatorskie działania [...].

[...]

7. [...] istniejące ramy prawa wspólnotowego odnoszące się do ochrony praw autorskich i pokrewnych powinny zostać dostosowane i uzupełnione w takim stopniu, jaki jest konieczny dla prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego. W tym celu należy dostosować przepisy krajowe w zakresie praw autorskich i pokrewnych, które są zróżnicowane w poszczególnych państwach członkowskich lub powodują niepewność prawną utrudniającą sprawne funkcjonowanie rynku wewnętrznego [...].

9. Wszelka harmonizacja praw autorskich i pokrewnych opiera się na wysokim poziomie ochrony, odkąd prawa te mają zasadnicze znaczenie dla twórczości intelektualnej. Ich ochrona zapewnia utrzymanie i rozwój kreatywności w interesie autorów, artystów wykonaw-

ców, producentów, konsumentów, kultury i gospodarki, jak również szerokiej publiczności. Własność intelektualną uznano więc za integralną część własności.

10. Autorzy i artyści wykonawcy, aby móc kontynuować swoją twórczą i artystyczną pracę, muszą otrzymywać stosowne wynagrodzenie za korzystanie z ich utworów, tak samo jak producenci, aby móc finansować tę pracę. Wytworzenie produktów takich jak fonogramy, filmy lub produkty multimedialne oraz takie usługi, jak usługi „na żądanie", wymagają znacznych nakładów inwestycyjnych. Dla zagwarantowania takiego wynagrodzenia i uzyskania zadowalającego przychodu z tych inwestycji konieczna jest właściwa ochrona prawa własności intelektualnej.

11. Skuteczny i ścisły system ochrony praw autorskich i pokrewnych jest jednym z głównych sposobów zapewniających powstawanie twórczości kulturalnej w Europie i uzyskanie niezbędnych środków oraz zachowanie niezależności i godności dla twórców i artystów wykonawców.

12. Bardzo ważne jest również, z kulturowego punktu widzenia, otoczenie właściwą ochroną utworów chronionych przez prawo autorskie oraz przedmiotów ujętych w prawach pokrewnych. Artykuł 151 traktatu nakłada na Wspólnotę obowiązek uwzględniania w swoim działaniu aspektów kulturalnych.

[...]

14. Niniejsza dyrektywa powinna wspierać naukę i kulturę poprzez ochronę utworów i innych przedmiotów objętych ochroną, jednocześnie dopuszczając pewne wyjątki i ograniczenia w interesie publicznym dla potrzeb edukacji i nauczania.

[...]

28. Ochrona prawa autorskiego na mocy niniejszej dyrektywy obejmuje wyłączne prawo do kontrolowania dystrybucji utworu w postaci materialnego nośnika. Pierwsza sprzedaż na obszarze Wspólnoty oryginału utworu lub jego kopii przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem wyczerpuje całkowicie prawo do kontrolowania odsprzedaży tego przedmiotu na obszarze Wspólnoty. Prawo to nie powinno zostać wyczerpane w wyniku sprzedaży oryginału lub jego kopii poza obszarem Wspólnoty przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem [...]".

8. Artykuł 1 ust. 1 stanowi, iż dyrektywa „dotyczy ochrony prawnej praw autorskich i pokrewnych w ramach rynku wewnętrznego, ze szczególnym uwzględnieniem społeczeństwa informacyjnego" [3].

Uregulowania krajowe

10. Przed transpozycją dyrektywy o prawie autorskim do duńskiego porządku prawnego, Ophavsret (duńska ustawa o prawie autorskim) przewidywała zasadę międzynarodowego wyczerpania praw, stanowiąc: „[j]eśli za zgodą twórcy doszło do sprzedaży lub innego przeniesienia egzemplarza utworu na osobę trzecią, egzemplarz ten może być dalej rozpowszechniany" [4].

9. Tytuł art. 4 brzmi „Prawo do rozpowszechniania". Przepis ten stanowi:

„1. Państwa członkowskie powinny przewidzieć dla autorów wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniania jakiejkolwiek formy publicznego rozpowszechniania oryginału swoich utworów lub ich kopii w drodze sprzedaży lub w inny sposób.

11. Ophavsret została zmieniona w 2002 r. w celu wprowadzenia w życie dyrektywy o prawie autorskim [5]. Zmiana ta polegała na dodaniu po słowach „na osobę trzecią" słów „w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego".

2. Prawo do rozpowszechniania na obszarze Wspólnoty oryginału lub kopii danego utworu wyczerpuje się tylko w przypadku pierwszej sprzedaży danego przedmiotu lub innego przeniesienia własności na obszarze Wspólnoty przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem".

12. Jest rzeczą oczywistą, że efektem tej zmiany było zastąpienie zasady międzynarodowego wyczerpania praw zasadą wyczerpania praw w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (zwanego dalej „EOG"). Na określenie instytucji wyczerpania praw

3 — W kontekście prawa wspólnotowego, na prawa autorskie („droit d'auteur") składają się prawa wyłączne przysługujące autorom, kompozytorom, artystom itd., podczas gdy do praw pokrewnych („droits voisins") należą analogiczne prawa przyznane artystom wykonawcom (muzykom, aktorom itd.) oraz przedsiębiorcom (wydawcom, producentom filmowym itd.).

4 — Artykuł 19.

5 — Ustawą nr 1051 z dnia 17 grudnia 2002 r.

w ramach EOG lub UE będę używała określenia „regionalne wyczerpanie praw" [6].

14. W 2003 r. skarżąca wniosła sprawę do Landsret przeciwko duńskiemu ministerstwu kultury, utrzymując, że zmiany w Ophavsretslov nie mają zastosowania do prowadzonego przez nią importu i sprzedaży płyt DVD wprowadzanych do obrotu zgodnie z prawem poza EOG.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

15. Landsret zawiesił postępowanie i przedstawił następujące pytania prejudycjalne:

13. Do 2002 r. skarżąca, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (Anpartsselskab — ApS), sprzedawała utwory kinematograficzne w trzech sklepach w Danii. Większość sprzedawanych utworów importowała bezpośrednio z innych krajów UE lub spoza niej. Głównym przedmiotem działalności skarżącej była szeroka oferta filmowa skierowana do miłośników filmu, na przykład wydania specjalne, w tym oryginalne wersje amerykańskie, wydania zarejestrowane przy pomocy specjalnych technik oraz utwory niedostępne w Europie.

„(1) Czy art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym jest nieważny?

(2) Czy art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym stoi na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie zachowały w swoim ustawodawstwie zasadę międzynarodowego wyczerpania praw?".

6 — Zgodnie z dalszą częścią opinii (pkt 38 i 39) zasada wyczerpania praw w kształcie określonym przez Trybunał Sprawiedliwości ogranicza się — co naturalne — do wyczerpania praw w wyniku sprzedaży we Wspólnocie. Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, L 1, str. 3) rozszerzyło tę zasadę na towary sprzedawane za zgodą podmiotu praw autorskich w dowolnym miejscu EOG (zob. art. 6, 11 i 13 oraz art. 2 protokołu 28 w sprawie własności intelektualnej). Większość dyrektyw wymienionych w przypisach 7–12 rozszerzono na wszystkie kraje EOG (państwa członkowskie oraz Islandię, Liechtenstein i Norwegię), a postanowienia tych dyrektyw odnoszące się do wyczerpania praw zmieniono w taki sposób, aby przewidywały wyczerpanie praw w ramach EOG. Na potrzeby analizy w niniejszej sprawie zasady te mają takie samo zastosowanie do wyczerpania praw w ramach UE i wyczerpania praw w ramach EOG. Ponieważ brak jest argumentów przemawiających za wprowadzeniem rozgraniczenia, terminów „wspólnotowe wyczerpanie praw" i „regionalne wyczerpanie praw" używam w dalszej części niniejszej opinii zamiennie.

16. Uwagi na piśmie zostały przedstawione przez skarżącą, rząd polski, Radę, Parlament i Komisję, przy czym wszystkie te podmioty oprócz rządu polskiego były reprezentowane na rozprawie.

17. Choć nie stwierdza się w sposób wyraźny, że pytanie pierwsze jest zasadne tylko wówczas, gdy na pytanie drugie udzielona zostanie odpowiedź twierdząca, to jednak taka jest wymowa postanowienia odsyłającego. Sąd krajowy zasadniczo zmierza do ustalenia, czy — jeżeli art. 4 ust. 2 stoi na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie zachowały w swoim ustawodawstwie zasadę międzynarodowego wyczerpania praw — przepis ten jest z tego powodu nieważny. Jak wskazuje Komisja, logiczne byłoby udzielenie odpowiedzi na pytanie drugie (czy art. 4 ust. 2 stoi na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie zachowały w swoim ustawodawstwie zasadę międzynarodowego wyczerpania praw?) przed udzieleniem odpowiedzi na pytanie pierwsze (czy art. 4 ust. 2 jest ważny?).

Uregulowania wspólnotowe w zakresie wyczerpania praw analogicznych

18. Jeżeli chodzi o prawa własności intelektualnej inne niż prawo autorskie i prawa pokrewne, szereg aktów prawnych reguluje kwestię wyczerpania praw, których dotyczą.

19. Artykuł 9 ust. 2 dyrektywy w sprawie prawa najmu i użyczenia [7] jest sformułowany w podobny sposób, co art. 4 ust. 2 dyrektywy o prawie autorskim. Stanowi on, iż wyłączne prawo rozpowszechniania przyznane na mocy art. 9 ust. 1 artystom wykonawcom, producentom fonogramów, producentom filmowym i organizacjom nadawczym „w obrębie Wspólnoty w odniesieniu do [odpowiednio, utrwaleń ich wykonań, ich fonogramów, oryginału i powielonych egzemplarzy ich filmów oraz utrwaleń ich programów, i ich kopii] wygasa [wyczerpuje się] po pierwszej sprzedaży przedmiotu w obrębie Wspólnoty przez właściciela praw lub za jego zgodą".

20. Inne postanowienia sformułowano w bardziej afirmatywny i prawdopodobnie prostszy sposób. I tak art. 4 lit. c dyrektywy w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych [8] stanowi, iż „[p]ierwsza sprzedaż na terytorium Wspólnoty kopii programu komputerowego przez uprawnionego lub za jego zgodą wyczerpuje prawo dystrybucji na terytorium Wspólnoty tej kopii". Podobnie art. 5 lit. c dyrektywy w sprawie ochrony prawnej baz danych [9] stanowi, iż „[p]ierwsza sprzedaż kopii bazy danych we Wspólnocie przez uprawnionego lub za jego zgodą wyczerpuje prawo do kontrolowania odsprzedaży tej kopii we Wspólnocie".

7 — Dyrektywa Rady 92/100/EWG z dnia 19 listopada 1992 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.U. 1992, L 346, str. 61).

8 — Dyrektywa Rady 91/250/EWG z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (Dz.U. 1991, L 122, str. 42).

9 — Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 96/9/WE z dnia 11 marca 1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych (Dz.U. 1996, L 77, str. 20).

21. Inny wariant to art. 7 ust. 1 dyrektywy w sprawie znaków towarowych [10], który stanowi, iż „[z]nak towarowy nie uprawnia właściciela do zakazania używania tego znaku w odniesieniu do towarów, które zostały wprowadzone do obrotu na terytorium Wspólnoty pod tym znakiem towarowym przez właściciela lub za jego zgodą".

22. Analogiczne postanowienia, aczkolwiek inaczej sformułowane, istnieją w obszarze praw do wzorów [11] oraz ochrony prawnej topografii produktów półprzewodnikowych [12].

W przedmiocie pytania drugiego

23. Zadając pytanie drugie, sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy art. 4 ust. 2 dyrektywy o prawie autorskim stoi na przeszkodzie temu, by poszczególne państwa członkowskie zachowały w swoim ustawodawstwie zasadę międzynarodowego wyczerpania praw.

24. Skarżąca i rząd polski uważają, że na postawione pytanie powinno się udzielić odpowiedzi przeczącej. Komisja jest przeciwnego zdania. Rada i Parlament nie przedstawiły uwag co do pytana drugiego.

25. Uważam, że odpowiedź powinna być twierdząca, a mianowicie że art. 4 ust. 2 dyrektywy o prawie autorskim stoi na przeszkodzie temu, by poszczególne państwa członkowskie zachowały w swoim ustawodawstwie zasadę międzynarodowego wyczerpania praw.

26. Po pierwsze, brzmienie tego przepisu jest dość jasne. Artykuł 4 ust. 2 jednoznacznie stanowi, że prawo rozpowszechniania „na obszarze Wspólnoty [...] wyczerpuje się *tylko* w przypadku pierwszej sprzedaży [...] na obszarze Wspólnoty przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem". Artykuł 4 ust. 2 ustanawia wyjątek od zasady zawartej w art. 4 ust. 1, zgodnie z którą państwa członkowskie przyznają autorom wyłączne prawo do rozpowszechniania. Powinien on być zatem interpretowany w sposób zawężający. Brzmienie motywu dwudziestego ósmego preambuły [13] jest również jednoznaczne w tym zakresie.

27. Ponadto memorandum wyjaśniające wskazuje w sposób wyraźny, iż przepis ten

10 — Pierwsza dyrektywa Rady 89/104/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. mająca na celu zbliżenie ustawodawstwa państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz.U. 1989, L 40, str. 1).

11 — Artykuł 15 dyrektywy 98/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 1998 r. w sprawie prawnej ochrony wzorów (Dz.U. 1998, L 289, str. 28).

12 — Artykuł 5 ust. 5 dyrektywy Rady 87/54/EWG z dnia 16 grudnia 1986 r. w sprawie ochrony prawnej topografii produktów półprzewodnikowych (Dz.U. 1987, L 24, str. 36).

13 — Wskazany w pkt 7 powyżej.

(którego brzmienie zasadniczo nie zmieniło się [14] w porównaniu z pierwszą wersją projektu dyrektywy [15]) „wyłącza możliwość stosowania przez państwa członkowskie zasady międzynarodowego wyczerpania praw" [tłumaczenie nieoficjalne]. A zatem jego brzmienie zostało sformułowane w sposób świadomy.

28. Trybunał udzielał już odpowiedzi na analogiczne pytanie w kontekście dyrektywy w sprawie znaków towarowych [16]. W sprawie Silhouette [17] do Trybunału zwrócono się z pytaniem, czy przepisy krajowe przewidujące wyczerpanie praw do znaków towarowych w odniesieniu do produktów wprowadzonych na rynek poza EOG pod tym znakiem towarowym przez właściciela lub za jego zgodą są sprzeczne z art. 7 ust. 1 dyrektywy w sprawie znaków towarowych [18].

29. Trybunał zauważył, że zgodnie z brzmieniem art. 7, prawa ulegają wyczerpaniu jedynie w przypadku wprowadzenia na rynek w EOG [19]. Padło jednak stwierdzenie, że art. 7, tak jak orzecznictwo Trybunału dotyczące art. 28 i 30 WE [20], sprowadza się do wymogu ustanowienia przez państwa członkowskie wyczerpania praw w ramach Wspólnoty. W związku z tym twierdzono, iż art. 7 nie rozwiązuje w sposób kompleksowy kwestii wyczerpania praw ze znaku towarowego, ale daje państwom członkowskim możliwość określenia zasad w zakresie wyczerpania praw idących dalej niż zasady w sposób wyraźny ustanowione w tym przepisie. [21] Zasady takie mogłyby zatem obejmować międzynarodowe wyczerpanie praw.

30. Trybunał nie zgodził się z tym argumentem. Stwierdził, że przepisy krajowe przewidujące wyczerpanie praw ze znaku towarowego w odniesieniu do produktów wprowadzonych na rynek poza EOG są sprzeczne z art. 7 ust. 1 dyrektywy w brzmieniu ustalonym porozumieniem o Europejskim Obszarze Gospodarczym.

31. Biorąc pod uwagę, że brzmienie art. 4 ust. 2 dyrektywy o prawie autorskim jest nawet bardziej jednoznaczne niż brzmienie art. 7 ust. 1 dyrektywy w sprawie znaków towarowych, nie widzę powodu, aby wykładnia art. 4 ust. 2 nie miała być zgodna z orzeczeniem Trybunału w sprawie Silhouette.

32. I wreszcie, wykładnia taka współgra z celami dyrektywy o prawie autorskim związanymi z funkcjonowaniem jednolitego

14 — Jedyną zmianą było zastąpienie słowa „jego" słowami „danego przedmiotu".

15 — Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, COM(97) 628 wersja ostateczna (Dz.U. 1998, C 108, str. 6).

16 — Wymienionej w przypisie 10.

17 — Wyrok z dnia 16 lipca 1998 r. w sprawie C-355/96, Rec. str. I-4799.

18 — Zobacz przypis 6 dotyczący rozszerzenia na cały EOG art. 7 ust. 1.

19 — Punkt 18.

20 — Zobacz pkt 38–40 poniżej.

21 — Zobacz pkt 21.

rynku. Przeanalizuję tę kwestię w kontekście pierwszego pytania prejudycjalnego, do którego obecnie przechodzę.

W przedmiocie pytania pierwszego

33. Zadając pytanie pierwsze, sąd krajowy zmierza do ustalenia, czy art. 4 ust. 2 dyrektywy o prawie autorskim jest nieważny.

34. Skarżąca oraz rząd polski są zdania, że na postawione pytanie powinno się udzielić odpowiedzi twierdzącej. Rada, Parlament i Komisja są przeciwnego zdania.

35. Zgadzam się z wymienionymi instytucjami, iż art. 4 ust. 2 nie jest nieważny.

36. Jak wskazałam powyżej [22], z postanowienia odsyłającego wynika jednoznacznie, że sąd krajowy zasadniczo zmierza do ustalenia, czy — jeżeli art. 4 ust. 2 stoi na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie zachowały w swoim ustawodawstwie zasadę międzynarodowego wyczerpania praw — przepis ten jest z tego powodu nieważny. Pytaniem tym zajmę się, mając to na uwadze.

37. W pierwszej kolejności kilka słów należy poświęcić zasadzie wspólnotowego wyczerpania praw własności intelektualnej.

38. W sprawie Deutsche Grammophon [23] Trybunał ustanowił zasadę wspólnotowego wyczerpania w kontekście prawa pokrewnego prawu autorskiemu [24], stwierdzając:

„Jeżeli powoływane jest prawo pokrewne prawu autorskiemu, by zakazać wprowadzania na rynek w państwie członkowskim produktów wprowadzanych do obrotu przez uprawnionego lub za jego zgodą na terytorium innego państwa członkowskiego wyłącznie dlatego, że takie wprowadzanie do obrotu nie ma miejsca na terytorium krajowym, taki zakaz, pociągający za sobą zamknięcie rynków krajowych, naruszałby jeden z podstawowych celów traktatu, jakim jest połączenie rynków krajowych w jednolity rynek.

22 — Punkt 17.

23 — Wyrok z dnia 8 czerwca 1971 r. w sprawie 78/70, Rec. str. 487.

24 — Zobacz przypis 3.

Cel ten nie mógłby zostać osiągnięty, jeżeli, na mocy różnych systemów prawnych państw członkowskich, ich obywatele mogliby dzielić ten rynek, co prowadziłoby do arbitralnej dyskryminacji lub ukrytych ograniczeń w handlu między państwami członkowskimi.

Zatem wykonywanie przez producenta nośników dźwięku wyłącznego prawa do wprowadzania do obrotu chronionych artykułów wynikającego z ustawodawstwa państwa członkowskiego, w taki sposób, by zabronić wprowadzania na rynek w tym państwie produktów już wprowadzonych przez niego lub za jego zgodą w innym państwie członkowskim wyłącznie dlatego, że takie wprowadzanie do obrotu nie następuje na terytorium tego pierwszego państwa członkowskiego, byłoby niezgodne z przepisami przewidującymi swobodny przepływ towarów wewnątrz wspólnego rynku" [25].

39. W sprawie Dansk Supermarked [26] Trybunał powtórzył tę zasadę w kontekście prawa autorskiego sensu stricto:

„[...] art. [28 i 30 WE] należy interpretować w taki sposób, iż organy sądowe państwa członkowskiego nie mogą zabronić na podstawie prawa autorskiego lub znaku towarowego wprowadzania do obrotu na terytorium tego państwa członkowskiego produktu, który jest przedmiotem ochrony jednego z tych praw, jeżeli produkt ten został w sposób zgodny z prawem wprowadzony do obrotu na terytorium innego państwa członkowskiego przez uprawnionego lub za jego zgodą" [27].

40. Można zauważyć, że w 1974 r. Trybunał ustanowił analogiczną zasadę wspólnotowego wyczerpania praw w odniesieniu do znaków towarowych [28] i patentów [29].

41. Efektem stosowania zasady wspólnotowego wyczerpania praw jest to, że Wspólnotę traktuje się wówczas jak jednolity rynek, czyli tak, jak powinno być w istocie. Skarżąca i rząd polski mylą się zatem, podnosząc, iż wskutek ujednoliconego stosowania zasady regionalnego wyczerpania praw rynek wewnętrzny „zostanie ponownie podzielony na odrębne terytoria i rynki" oraz że zasada regionalnego wyczerpania praw pociąga za sobą podział rynku, ponieważ umożliwia ona podmiotom praw autorskich decydowanie o tym, czy wprowadzić produkt na dany rynek krajowy, czy też nie. W rzeczywistości jest przeciwnie: zasada wspólnotowego wyczerpania praw gwarantuje, iż po wprowadzeniu produktu na rynek krajowy jednego z państw członkowskich za zgodą podmiotu praw, produkt ten może być swobodnie sprzedawany na obszarze wszystkich 25 rynków krajowych stanowiących jednolity rynek UE.

25 — Punkty 12 i 13.

26 — Wyrok z dnia 22 stycznia 1981 r. w sprawie 58/80, Rec. str. 181.

27 — Punkt 12.

28 — Wyrok z dnia 31 października 1974 r. w sprawie 16/74 Centrafarm przeciwko Winthrop, Rec. str. 1183.

29 — Wyrok z dnia 31 października 1974 r. w sprawie 15/74 Centrafarm przeciwko Sterling Drug, Rec. str. 1147.

42. Na tym tle przechodzę do analizy poszczególnych argumentów podniesionych przez skarżącą i rząd polski.

Dyrektywa w sprawie prawa najmu i użyczenia

43. Skarżąca analizuje historię zapisu art. 9 ust. 2 dyrektywy w sprawie prawa najmu i użyczenia, którego brzmienie jest zasadniczo identyczne jak brzmienie art. 4 ust. 2 dyrektywy o prawie autorskim. Skarżąca podaje, iż dopiero w 1994 r. (a zatem dwa lata po przyjęciu dyrektywy w sprawie prawa najmu i użyczenia) Komisja, w odpowiedzi na pisemne zapytanie Geoffreya Hoona, członka Parlamentu Europejskiego, stwierdziła, iż przepis dotyczący praw rozpowszechniania rozumie jako ustanawiający zakaz stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw. Skarżąca uważa, że orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości, którego odzwierciedleniem miał być art. 9 ust. 2, nie zabraniało na tym etapie stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw; zakaz stosowania tej zasady został zatem wprowadzony nie poprzez procedury legislacyjne, ale z pominięciem właściwych kanałów legislacyjnych.

44. Wydaje się, iż argument skarżącej dotyczy tego, że kiedy Komisja przedstawiała projekt dyrektywy w sprawie prawa najmu i użyczenia [30], nie miała zamiaru, aby art. 9 ust. 2 ustanawiał zakaz stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw.

45. Choć z treści memorandum wyjaśniającego projektu [31] nie wynika jednoznacznie, czy Komisja rozumiała ten przepis w taki sposób, to jednak stwierdzenie, iż „wyczerpanie praw na podstawie prawa wspólnotowego odnosi się jedynie do rozpowszechniania wewnątrzwspólnotowego" sugeruje, że tak właśnie było. Tak czy inaczej, choć sformułowania użyte w memorandum wyjaśniającym mogą być pomocne w niektórych okolicznościach, skutki prawne raz uchwalonego aktu prawnego nie mogą zależeć od wcześniejszych zapatrywań Komisji co do prawdopodobnych efektów składanych przez nią projektów. Ostatecznym arbitrem jest Trybunał. Ustalając właściwą wykładnię aktów prawa, Trybunał zwraca szczególną uwagę na cele, strukturę i brzmienie ostatecznie przyjętej wersji.

46. Wydaje mi się, że w niniejszej sprawie skarżąca stwierdza po prostu, iż brzmienie art. 9 ust. 2 dyrektywy w sprawie prawa najmu i użyczenia było niejednoznaczne w momencie wprowadzenia. Niejednoznaczność przepisów prawa wspólnotowego jest okolicznością niepożądaną, nie zdarza się

30 — Projekt dyrektywy Rady w sprawie prawa najmu, prawa użyczania i niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu, 24 stycznia 1991 r. (Dz.U. 1991, C 53, str. 35).

31 — COM(90) 586 wersja ostateczna, komentarz dotyczący art. 7 ust. 2, poprzednika art. 9 ust. 2.

ona jednak po raz pierwszy i w rzeczy samej czasami może być nieunikniona. W takich okolicznościach Trybunał staje przed zadaniem dokonania wykładni przedmiotowego przepisu.

47. Jeżeli Trybunał miałby dokonać wykładni art. 9 ust. 2 dyrektywy w sprawie prawa najmu i użyczenia, to wydaje mi się, że — analogicznie do ustaleń w sprawie Silhouette — wnioski byłyby takie same. Przepis ten nie jest jednak przedmiotem pytań prejudycjalnych przedstawionych Trybunałowi w niniejszej sprawie.

Sprawa Silhouette

48. Skarżąca twierdzi, że Trybunał nieprawidłowo przyjął w sprawie Silhouette, iż zasada międzynarodowego wyczerpania praw może stanowić przeszkodę dla rynku wewnętrznego. Przeciwnie, funkcjonowanie rynku wewnętrznego byłoby zagwarantowane, gdyby zniesiono zasadę wspólnotowego wyczerpania praw, w zamian stosując zasadę międzynarodowego wyczerpania praw.

49. Twierdzenie to mogłoby być słuszne, gdyby zasada międzynarodowego wyczerpania praw była obligatoryjna dla wszystkich państw członkowskich. Tego jednak nikt nie sugeruje [32]. Jak wyjaśniono powyżej [33], sąd krajowy zwraca się z pytaniem, czy art. 4 ust. 2 dyrektywy o prawie autorskim stoi na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie zachowały zasadę międzynarodowego wyczerpania praw (patrz pytanie drugie omówione powyżej), a jeżeli tak — to czy przepis ten jest nieważny. W sprawie Silhouette Trybunał zajmował się właśnie pytaniem, czy opcjonalne stosowanie zasady międzynarodowego wyczerpania praw [34] stanowiłoby przeszkodę dla funkcjonowania rynku wewnętrznego. Trybunał stwierdził, że wykluczenie takiej możliwości jest „jedyną interpretacją, która w pełni gwarantuje osiągnięcie celu dyrektywy [w sprawie znaków towarowych], jakim jest ochrona funkcjonowania rynku wewnętrznego. Sytuacja, w której niektóre z państw członkowskich ustanowiłyby zasadę międzynarodowego wyczerpania praw, a inne — wspólnotowego, w sposób nieunikniony doprowadziłaby do powstania barier w swobodnym przepływie towarów oraz w swobodnym świadczeniu usług [35].

50. Skarżąca stara się zminimalizować znaczenie sprawy Silhouette, twierdząc, że wyroki Trybunału dotyczące przepisów innych dyrektyw niż dyrektywa o prawie autorskim, sformułowanych podobnie do art. 4 ust. 2 tej dyrektywy, nie mają znaczenia w niniejszej sprawie.

32 — Nikt tego nie sugerował również w sprawie Silhouette. Zobacz pkt 31 opinii rzecznika generalnego Jacobsa oraz pkt 19 wyroku.

33 — Punkt 17.

34 — To jest zezwolenie państwom członkowskim, jeżeli tak zdecydują, na zachowanie zasady międzynarodowego wyczerpania praw obok (obligatoryjnego) stosowania zasady wspólnotowego wyczerpania praw ustanowionej przez ustawodawcę wspólnotowego.

35 — Punkt 27. Zobacz także pkt 41 oraz 42 opinii.

51. Nie zgadzam się z takim stanowiskiem. Trybunał wywiódł zasadę wspólnotowego wyczerpania praw w odniesieniu do różnych obszarów własności intelektualnej z art. 28 i 30 WE [36]. Prawodawca wspólnotowy w sposób wyraźny ustanowił reżim wspólnotowego wyczerpania praw w odniesieniu do różnych obszarów własności intelektualnej w szeregu dyrektyw harmonizujących opartych na art. 95 WE [37]. Uzasadnienie tej zasady w odniesieniu do wszystkich obszarów własności intelektualnej jest oparte bezpośrednio na konieczności zapewnienia swobodnego przepływu towarów na rynku wewnętrznym. Podobnie jak dyrektywa w sprawie znaków towarowych, dyrektywa o prawie autorskim jest oparta na art. 95 WE. Jest to dyrektywa harmonizująca, a z jej rozbudowanej preambuły wynika w sposób jednoznaczny, że jej podstawowe cele to „zapewni[enie] niezakłócon[ej] konkurencj[i] na rynku wewnętrznym", „przyczyni[anie] się do wprowadzenia w życie czterech swobód rynku wewnętrznego" oraz zapewnienie „prawidłowe[go] funkcjonowani[a] rynku wewnętrznego" [38]. Nie widzę powodów, aby uznać, że wyroki Trybunału dotyczące podobnych przepisów wydanych w analogicznym kontekście nie mają znaczenia.

Zasada proporcjonalności

52. Nie istnieje co prawda nadrzędny wymóg, aby zasada określająca zakres terytorialny wyczerpania praw była taka sama dla wszystkich praw własności intelektualnej zharmonizowanych w prawie wspólnotowym. Zgadzam się jednak z Radą, iż trudno byłoby uzasadnić przyznanie bardziej ograniczonego prawa rozpowszechniania twórcy dzieła literackiego lub artystycznego niż twórcy bazy danych. Ponadto produkty audiowizualne takie jak te, o których mowa w niniejszej sprawie, często podlegają ochronie na podstawie praw ze znaków towarowych obok ochrony wynikającej z prawa autorskiego i praw pokrewnych. Ustanowienie zasady międzynarodowego wyczerpania praw rozpowszechniania przysługujących twórcy nie miałoby zatem skutku, o jaki chodzi skarżącej w niniejszej sprawie, ponieważ podmioty tychże praw ze znaków towarowych miałyby tak czy inaczej możliwość sprzeciwienia się równoległemu przywozowi nagrań niesprzedawanych we Wspólnocie przez te podmioty lub za ich zgodą.

53. Skarżąca, wspierana przez rząd polski, podnosi, że jeżeli (a jej zdaniem jest tak w istocie) jednolite stosowanie zasady międzynarodowego wyczerpania praw ma takie same skutki dla funkcjonowania rynku wewnętrznego, jak zasada wspólnotowego wyczerpania praw, a przy tym pierwsza z tych zasad jest mniej restrykcyjna pod innymi względami, to zgodnie z zasadą

36 — Zobacz pkt 38–40 powyżej.

37 — Dyrektywa w sprawie prawa najmu i użyczenia wymieniona w przypisie 7; dyrektywa w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych wymieniona w przypisie 8; dyrektywa w sprawie ochrony prawnej baz danych wymieniona w przypisie 9; dyrektywa w sprawie znaków towarowych wymieniona w przypisie 10; dyrektywa 98/71 w sprawie prawnej ochrony wzorów wymieniona w przypisie 11 oraz dyrektywa 87/54 w sprawie ochrony prawnej topografii produktów półprzewodnikowych wymieniona w przypisie 12.

proporcjonalności należałoby ją stosować zamiast wyczerpania wspólnotowego.

54. Zasada proporcjonalności jest często właściwa do oceny zastosowanych szczególnych środków i dokonanych wyborów w ramach ogólnej polityki określanej przez prawodawcę wspólnotowego. Zasady tej nie można jednak używać jako narzędzia oceny zgodności z prawem fundamentalnego wyboru w zakresie prowadzonej polityki dokonywanego tu przez prawodawcę wspólnotowego pomiędzy obligatoryjnym stosowaniem zasady międzynarodowego wyczerpania praw a obligatoryjnym stosowaniem zasady regionalnego wyczerpania praw. Nie należy do zadań Trybunału próba dokonywania oceny tego rodzaju okoliczności [39].

55. Także w kontekście zasady proporcjonalności skarżąca twierdzi, że zasada regionalnego wyczerpania nie jest związana ze zwalczaniem piractwa, co jest uzasadnionym celem art. 4 ust. 2 dyrektywy o prawie autorskim. W związku z tym Komisja przekroczyła swe kompetencje.

56. Jednak, jak słusznie podnoszą Rada i Komisja, zwalczanie piractwa nie było głównym celem przyjęcia przez ustawodawcę tego przepisu. Tak czy inaczej wydaje mi się, że fakt, iż wyłączne prawo rozpowszechniania nie ulega wyczerpaniu w przypadku kopii pirackich (ponieważ takie kopie nie są wprowadzane do obrotu za zgodą autora) wskazuje na to, iż art. 4 jest przepisem odpowiednim do zwalczania niezgodnego z prawem rozpowszechniania.

57. Mówiąc bardziej ogólnie, wydaje mi się, że istotą całej skargi jest tak naprawdę silne przekonanie skarżącej co do tego, że prawodawca wspólnotowy dokonał niewłaściwego wyboru w zakresie polityki, decydując się na stosowanie zasady regionalnego wyczerpania praw, a nie zasady międzynarodowego wyczerpania praw. Wyznawanie przez skarżącą takiego poglądu oraz podejmowanie prób wprowadzenia go w życie jest całkowicie uzasadnione, jednak Trybunał nie jest odpowiednim do tego celu forum.

Konkurencja

58. Skarżąca i rząd polski podnoszą, iż zasada wspólnotowego wyczerpania praw narusza fundamentalny cel Wspólnoty, jakim jest stymulowanie konkurencji wewnątrz Unii. Zasada wspólnotowego wyczerpania praw przechyla szalę w zbyt dużym stopniu na korzyść podmiotów praw autorskich, ograniczając wybór konsumentów.

39 — Punkt 51 opinii w sprawie Silhouette. Należy również zauważyć, że pytanie zadane przez sąd krajowy nie odnosi się do nałożenia obowiązku stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw.

59. Również w tym przypadku podniesiony argument odnosi się do pytania, czy obligatoryjne stosowanie zasady międzynarodowego wyczerpania praw byłoby lepszym wyborem w zakresie polityki ogólnej niż zakaz stosowania tej zasady. Jako taki argument ten nie może być przyjęty [40]. W węższym zakresie, w jakim chodzi o zakwestionowanie zasady wspólnotowego wyczerpania praw jako takiej, moim zdaniem argument ten jest nieskuteczny. W rzeczywistości konkurencja na jednolitym rynku zostanie zwiększona w wyniku usunięcia nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku powstających w sytuacji, w której niektóre państwa członkowskie stosują zasadę międzynarodowego wyczerpania praw, a inne nie. Zatem zasada wspólnotowego wyczerpania praw zwiększa konkurencję na jednolitym rynku; takie też jest jej uzasadnienie. W zakresie, w jakim skarżącej chodzi o usprawnienie konkurencji w wymiarze międzynarodowym, można jedynie zgodzić się z Parlamentem, iż nie należy to do celów Wspólnoty.

Wolność wyrażania opinii

60. Skarżąca podnosi, iż zasada wspólnotowego wyczerpania praw jest sprzeczna z wolnością wyrażania opinii przewidzianą w art. 10 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ponieważ jej skutkiem jest zakazanie importu z krajów trzecich, a zatem pozbawienie obywateli możliwości otrzymywania informacji.

61. Przepis ten stanowi, iż każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii, która obejmuje wolność otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Oczywiste jest, że art. 10 obejmuje wyrażanie idei w formie filmów [41].

62. Unia Europejska jest zobowiązana do poszanowania praw podstawowych zagwarantowanych w konwencji [42].

63. Zakaz stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw nie oznacza oczywiście zakazu importu z krajów trzecich. Oznacza jednak, iż niektóre utwory chronione prawem autorskim i prawami pokrewnymi nierozpowszechniane we Wspólnocie mogą być niedostępne we Wspólnocie lub też dostępne, ale po cenie wyższej niż

40 — Można zauważyć, iż na ten sam argument bez powodzenia powoływano się w sprawie Silhouette; zob. pkt. 48–53 opinii.

41 — Potwierdził to Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 20 września 1994 r. w sprawie Otto-Preminger-Institut przeciwko Austrii, seria A nr 295-A.

42 — Artykuł 6 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej powtarzający zasady ustanowione w całości orzecznictwa (zob. np. wyrok z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie C-112/00 Schmidberger, Rec. str. I-5659, pkt 71–73, oraz przytoczone tam orzecznictwo).

najniższa cena możliwa do uzyskania poza Wspólnotą.

64. Jako że twórca takiego utworu może zagwarantować jego dostępność w całej Wspólnocie poprzez wprowadzenie na rynek w dowolnym państwie członkowskim, jest oczywiste, że zasada wspólnotowego wyczerpania praw nie narusza wolności przekazywania idei takiego autora.

65. Z drugiej strony zakaz stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw może zasadniczo ograniczać swobodę otrzymywania idei, ponieważ osoba, która chciałaby nabyć dany utwór na terenie Wspólnoty może nie mieć takiej możliwości lub też mieć tę możliwość, ale tylko po cenie wyższej niż stosowana poza Wspólnotą. Jednakże Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, iż „swoboda otrzymywania informacji przede wszystkim zabrania rządowi ograniczania danej osobie dostępu do informacji, które *chcą lub mogą chcieć jej przekazać inne osoby*" [tłumaczenie nieoficjalne] [43]. Zakaz stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw nie ogranicza tak rozumianej swobody otrzymywania informacji.

66. Nawet gdyby w niniejszej sprawie Trybunał orzekł, że doszło do ograniczenia wolności wyrażania opinii, byłoby to moim zdaniem ograniczenie uzasadnione. Artykuł 10 ust. 2 konwencji stanowi, iż korzystanie z wolności wyrażania opinii, „pociągając[ej] za sobą obowiązki i odpowiedzialność może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym [...] z uwagi na [...] ochronę [...] praw innych osób".

67. Trybunał orzekł, iż korzystanie z wolności wyrażania opinii może podlegać ograniczeniom pod warunkiem, że ograniczenia takie służą celom pozostającym w interesie ogólnym oraz — biorąc pod uwagę ich cele — nie stanowią nadmiernej i niedopuszczalnej ingerencji naruszającej istotę praw podlegających ochronie. Zaangażowane interesy należy ważyć, mając na względzie wszystkie okoliczności sprawy, ustalając, czy osiągnięta została należyta równowaga [44].

68. Wydaje się oczywiste, że wybór obligatoryjnego stosowania zasady wspólnotowego wyczerpania praw zamiast opcjonalnego stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw odzwierciedla satysfakcjonujący stan równowagi pomiędzy zaangażowanymi interesami. Wspólnotowe uregulowania w zakresie praw własności intelektualnej są z konieczności odzwierciedleniem prób osiągnięcia równowagi pomiędzy konkurującymi ze sobą interesami podmiotów praw autorskich a względami swobodnego przepływu towarów. Dyrektywa o prawie autorskim w sposób jednoznaczny ma na

43 — Wyrok Trybunału Praw Człowieka z dnia 26 marca 1987 r. w sprawie Leander przeciwko Szwecji, seria A nr 116, § 74; podkreślenie dodane.

44 — Wyrok w sprawie Schmidberger wymieniony w przypisie 42; pkt 80–81.

celu osiągnięcie tej równowagi; preambuła podkreśla zarówno wagę rynku wewnętrznego [45], jak i potrzebę zapewnienia wysokiego poziomu ochrony własności intelektualnej [46]. Ponadto motyw trzeci podkreśla, że ustawodawca był świadomy istnienia konfliktu interesów, stwierdzając, iż proponowana harmonizacja „dotyczy zgodności z podstawowymi zasadami prawa, a w szczególności prawa własności, włączając własność intelektualną oraz wolność słowa i interes publiczny".

69. Trybunał stwierdził, iż w kontekście art. 10 ust. 2 konwencji „uzasadnieniem ograniczeń wolności wyrażania opinii może zasadniczo być słuszny cel ochrony praw innych" [47].

70. Trybunał stwierdził także, iż zakres swobody decyzyjnej, z jakiej korzystają władze krajowe przy ustalaniu stanu równowagi pomiędzy wolnością wyrażania opinii a celami, o których mowa w art. 10 ust. 2, jest różny dla każdego z celów uzasadniających ograniczenia w korzystaniu z tej wolności i zależy od charakteru danej działalności. Jeżeli korzystanie z wolności nie dokonuje się w ramach debaty dotyczącej interesu publicznego [48] i ma miejsce w sytuacji, w której państwa członkowskie korzystają z pewnego zakresu swobody decyzyjnej, sprawdzenie ogranicza się do zbadania zasadności i proporcjonalności ograniczenia. Jest tak w przypadku korzystania z wolności wyrażania opinii dla celów komercyjnych [49].

71. Wydaje mi się, że żadne okoliczności niniejszej sprawy nie wskazują, aby wybór ustawodawcy wspólnotowego polegający na obligatoryjnym stosowaniu zasady wspólnotowego wyczerpania praw zamiast opcjonalnego stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw był bezzasadny lub nieproporcjonalny.

Równe traktowanie

72. Skarżąca podnosi, iż zasada wspólnotowego wyczerpania praw narusza zasadę równego traktowania. Ilustracją tego twier-

45 — Zobacz w szczególności motywy pierwszy, trzeci oraz siódmy, wskazane powyżej w pkt 7.

46 — Zobacz w szczególności motywy czwarty, dziewiąty oraz dziesiąty, wskazane powyżej w pkt 7.

47 — Wyrok z dnia 6 marca 2001 r. w sprawie C-274/99 Connolly przeciwko Komisji, Rec. str. I-1611, pkt 46. W tym kontekście można zauważyć, że art. 1 pierwszego protokołu do konwencji chroni prawo własności, którego częścią jest prawo własności intelektualnej; sprawa Smith Kline i French Laboratories przeciwko Niderlandom (przed Europejską Komisją Praw Człowieka), 66 DR (Decisions and Reports) 70, str. 79 (1990).

48 — W kwestii udziału w debacie dotyczącej interesu publicznego zob. wyrok w sprawie VGT Verein gegen Tierfabriken przeciwko Szwajcarii, Reports of Judgments and Decisions, tom 2001-VI, pkt 69–70, przytaczający wyrok w sprawie Hertel przeciwko Szwajcarii, Reports of Judgments and Decisions, tom 1998-VI, str. 2325–2326, w którym Trybunał Praw Człowieka stwierdził: „Trzeba jednak ograniczyć zakres swobodnego uznania tam, gdzie w grę wchodzą nie czysto „komercyjne" wypowiedzi danej osoby, ale jej udział w debacie dotyczącej interesu publicznego, np. w zakresie zdrowia publicznego" (pkt 47).

49 — Wyrok z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie C-71/02 Karner, Rec. str. I-3025, pkt 51, przytaczający orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (oraz wyrok w sprawie VGT Verein gegen Tierfabriken, wymieniony w przypisie 48).

dzenia jest według skarżącej sytuacja, w której turecki producent może kontrolować tureckie wydania w UE, podczas gdy grecki producent nie ma takiej możliwości. I odwrotnie — grecki licencjobiorca, na przykład praw do książki, ma dostęp do całej UE, a turecki licencjobiorca — nie.

73. Przykłady te dotyczą jednak z jednej strony podmiotu praw autorskich lub licencjobiorcy z siedzibą w kraju trzecim, z drugiej zaś — podmiotu praw autorskich lub licencjobiorcy z siedzibą we Wspólnocie. Sytuacje te są więc zasadniczo odmienne. Zasada równego traktowania wymaga, aby podobne sytuacje nie były traktowane w odmienny sposób, a odmienne sytuacje nie były traktowane jednakowo, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione. Jak zgodnie podnoszą Rada, Parlament i Komisja, konsekwencją zasady równego traktowania w żadnym razie nie będzie obowiązek traktowania tych sytuacji w podobny sposób.

Podstawa prawna i umowy z krajami trzecimi

74. Skarżąca twierdzi, iż dyrektywa o prawie autorskim została wydana na niewłaściwej podstawie prawnej oraz że art. 4 ust. 2 stwarza możliwość kolizji z umowami z krajami trzecimi. Niestety skarżąca nie przytoczyła na poparcie swego stanowiska żadnych dodatkowych argumentów [50].

75. Jeżeli chodzi o podstawę prawną, to zgadzam się z Radą i Komisją, że art. 47 ust. 2, art. 55 i art. 95 WE [51] zezwalają prawodawcy na stanowienie przepisów niezbędnych dla funkcjonowania rynku wewnętrznego poprzez harmonizację krajowych systemów prawa autorskiego. Celem dyrektywy, w szczególności zaś jej art. 4, jest urzeczywistnianie rynku wewnętrznego (zob. w szczególności motyw trzeci preambuły [52]). Określenie na poziomie wspólnotowym zharmonizowanego kryterium wyczerpania prawa do rozpowszechniania niewątpliwie umożliwia osiągnięcie tego celu, ponieważ w przeciwnym wypadku na rynku wewnętrznym współistniałyby dwa różne reżimy — taka właśnie sytuacja spowodowała, iż Trybunał w sprawie Silhouette [53] potwierdził, że analogiczna harmonizacja w kontekście znaków towarowych może być oparta na art. 95 WE. Żadne przepisy dyrektywy nie wskazują na to, aby miała ona inne cele. Fakt,

50 — Choć podczas rozprawy wyrażała pogląd, iż brak podstawy prawnej wynika z faktu, iż narzucenie stosowania zasady wspólnotowego wyczerpania praw ogranicza konkurencję. Argumentem tym zajmuję się powyżej w pkt 57 i 58.

51 — Zobacz pkt 6 powyżej.

52 — Wskazany w pkt 7 powyżej.

53 — Wymienionej w przypisie 17.

iż oddziałuje ona w różny sposób na podmioty w krajach trzecich i we Wspólnocie nie ma wpływu na jej podstawę prawną.

76. Jeżeli chodzi o umowy z krajami trzecimi, to skarżąca nie sugerowała, aby jakaś konwencja międzynarodowa lub umowa dwustronna, której Wspólnota jest stroną, nakładała na Wspólnotę obowiązek przyjęcia zasady międzynarodowego wyczerpania praw. Nie padła również sugestia co do tego, że przyjmując dyrektywę, Rada powinna była wziąć pod uwagę sytuację podmiotów praw własności intelektualnej w krajach trzecich. Dyskryminacja wobec takich podmiotów praw własności intelektualnej nie może zatem stanowić podstawy nieważności aktu prawnego. Immanentną cechą aktów dotyczących rynku wewnętrznego jest wywieranie wpływu na import z krajów trzecich. Mimo to akty takie mogą być prawidłowo oparte na art. 95 WE [54].

Edukacja i dziedzictwo kulturowe

77. I wreszcie skarżąca podnosi, iż zasada wspólnotowego wyczerpania praw narusza prawo do edukacji (art. 153 ust. 1 WE [55]) oraz szkodzi duńskiemu i europejskiemu dziedzictwu kulturowemu (art. 151 WE [56]).

78. Wydaje się, iż skarżąca ma na myśli, że prawo do edukacji oraz rozkwit kultury duńskiej i europejskiej są naruszane, ponieważ podmioty gospodarcze z państw członkowskich mogą być pozbawione możliwości importowania pewnych artykułów spoza Wspólnoty, w szczególności z USA. Jeżeli chodzi o art. 153 ust. 1 WE, to Rada, Parlament i Komisja zasadniczo podnoszą, iż dyrektywa realizuje także cel edukacyjny (zob. motyw czternasty) poprzez dozwolone wyjątki od prawa autorskiego w art. 5 ust. 3 lit. a w zakresie „korzystania wyłącznie w celach zilustrowania w ramach nauczania lub badań naukowych". Jak wynika z motywów dziewiątego, jedenastego i dwunastego, aspekty kulturalne zostały wzięte przez Radę pod uwagę. Komisja dodaje, iż nie dostrzega, w jaki sposób art. 4 mógłby naruszać przywołane prawa. Ja również nie dostrzegam takich naruszeń.

54 — Zobacz także pkt 46 opinii w sprawie Silhouette, wyjaśniający, dlaczego art. 7 ust. 1 dyrektywy w sprawie znaków towarowych interpretowany jako zakaz stosowania zasady międzynarodowego wyczerpania praw nie reguluje „stosunków pomiędzy państwami członkowskimi a krajami trzecimi", a także pkt 28 i 29 wyroku w tej sprawie.

55 — „Dążąc do popierania interesów konsumentów i zapewnienia wysokiego poziomu ochrony konsumentów, Wspólnota przyczynia się do ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i interesów gospodarczych konsumentów, jak również wspierania ich prawa do informacji, edukacji [...]".

56 — „Wspólnota przyczynia się do rozkwitu kultur państw członkowskich [...]".

Wnioski

79. Uważam zatem, iż na pytania prejudycjalne przedstawione przez Østre Landsret powinno się udzielić następujących odpowiedzi:

(1) Analiza art. 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym nie ujawniła okoliczności wskazujących na nieważność tego przepisu.

(2) Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady stoi na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie zachowały w swoim ustawodawstwie zasadę międzynarodowego wyczerpania praw.